

ALGUNHAS NOTAS SOBRE O MATERIAL DIDÁCTICO PARA O ENSINO EN GALEGO

NEVES ARZA ARZA

DANIEL VEIGA MARTÍNEZ

I.C.E. División de Estudios sobre Bilingüismo

En xeral, dos modelos didácticos predominantes no noso sistema escolar, o libro constitúe un soporte e recurso fundamental do proceso didáctico. De aí a pertenza de preguntarse como está a situación do libro escolar en galego, especialmente nun intre no que os debates sobre normalización se seguen centrando aínda sobre cuestións ás veces irrelevantes, e no que abraía observar, por exemplo, como no proxecto de Lei de Presupostos de 1990 non se prevé partida ningunha para a promoción do libro de texto e material didáctico en galego.

Cómpre advertir que nos imos a referir ó material didáctico *aprobado* pola Consellería de Educación ó longo da última década -dende a promulgación do "Decreto de Bilingüismo" ata o 30-3-90 e que figura relacionado nas publicacións oficiais-, e que ó suliñar a palabra *aprobado*, queremos recalcar que a Administración non se ten ocupado propiamente da promoción de material didáctico en galego, e, agás un texto do que foi editora, a súa misión consiste no trámite da aprobación de dito material.

2.1. Características xerais do material aprobado

Dos algo máis de 300 títulos publicados, por parte de máis de 20 editoras, constátase que as editoras non galegas publicaron o 61% dos libros aprobados fronte o 39% das galegas.

Neste primeiro apartado de carácter xeral, informaremos ó lector sobre catro cuestións; tipo de material, área (materia que cubreu), ciclo ou nivel de ensino ó que se destina e período no que se editaron.

No que fai ó *tipo de material*, o 74% correspondería a libros catalogados como "do alumno"/"texto", o 18% como "libro do mestre" e o 8% restante estaría integrado por distintos tipos de material didáctico complementario.

Por *áreas*, a materia de lingua galega abarca o 59% do material aprobado, a de Ciencias Sociais o 27% e a de lecto-escritura o 5%. O 9%

restante repartiríase entre algunhas das materias que compoñen o currículo de B.U.P. C.O.U. e E.X.B.

Por *ciclos ou nivel de ensino*, destacan pola maior dotación de material didáctico en galego: o Ciclo Medio (36%), a Segunda Etapa (25%) e o Ciclo Inicial (19%). No polo oposto sitúanse BUP-COU co 9%, preescolar co 3%, varios niveis de EXB co 7% e Formación Profesional con algo máis do 1%.

Segundo *os períodos*, o de maior produción foi o que abarca os anos 1986-1987, cun 38% do total. Destacan tamén, aínda que en menor medida, os tramos 1988-90 co 25% e o de 1983-85 co 23%. O tramo menos productivo, editorialmente falando, foi o que inclúe até o ano 1982 (inclusive) co 14%.

2.2. Análise do material por nivel de ensino e por materias ou áreas

Táboa 1. Material didáctico en galego segundo materias/áreas e por niveis de ensino⁽¹⁾

Niveis	Preesc.	C. Inic.	C. Med.	Seg. Eta.	F.P.	BUP	COU	BUP/FP	Varios EXB
Materias/áreas	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)
Lingua galega	0,7	14,4	17,4	16	0,7	3,7	0,3		4,4
Lecto-escritura	2,3	1,3	1						
Ciencias Sociais			16,1	7				0,7	1
Matemáticas				1		1,7			
Experiencias		2,3							
Naturais		1	0,7	1		0,7			
Naturais-Sociais			0,7						1
Historia/Xeogr.						0,7			
Música				0,3					0,3
Latín						0,3			
Química							0,3	0,3	
Literatura Galega						0,7			
Lingua e Lit. Gal.						0,3			
% por nivel	3	19	36	25	0,7	8	0,7	0,7	7 ⁽²⁾

(1) O "ene" total é nesta táboa 298. As porcentaxes están referidas en tódolos casos tamén ó total.

(2) Na súa maior parte serían libros correspondentes ó ciclo medio e a segunda etapa.

Neste segundo apartado, tomando como base informativa os datos expresados en porcentaxes- da táboa 1, dáse conta da disponibilidad de material didáctico en galego nos diferentes niveis de ensino segundo as materias/áreas.

Por niveis de ensino, obsérvase que os que presentan a máis baixa ou case nula dotación de textos en galego son os de Bacharelato (8% do total), e máis acusadamente, Preescolar (3% do total), COU (0,7%) e Formación Profesional (0,7%).

O Ciclo Medio (36% do total), é, en menor medida, a Segunda Etapa de EXB (25%) disporían dun maior número de textos en galego, se ben, en ambos os dous as porcentaxes máis altas corresponden a textos de Lingua Galega (17,4% no Ciclo Medio e 16% na Segunda Etapa). As Ciencias Sociais é a materia non lingüística que conta con varias opcións editoriais para cada curso dos ciclos. No Ciclo Medio non se conta con textos para Matemáticas e só habería dous de Naturais, mentras que na Segunda Etapa disporíase dun libro de Matemáticas e outro de Naturais para cada curso. En relación coas prescricións legais para estes niveis, conséntase que o ensino con textos en galego estaría garantizado, con varias opcións editoriais, para as Ciencias Sociais (mínimo de ensino obrigatorio en galego). Non contando para o Ciclo Medio con textos que cubran un número de áreas suficientes para vehicula-lo ensino en galego en máis áreas, ata chegar a metade como prescribe o Decreto 135/83.

Na Segunda Etapa existiría a posibilidade de ensinar con libros en galego en Matemáticas e en Naturais, aínda que cunha única opción editorial para cada materia e curso.

No Ciclo Inicial, a taxa máis alta tamén é para os textos de Lingua Galega (14,4%). Só existirían dous libros, un para cada curso do ciclo, que permitirían vehicula-lo ensino totalmente en galego e varios que o farían posible so na área de experiencias. A pesar de que dende o curso 83-84 existe a obrigatoriedade legal do ensino en galego para os grupos de maioría galego-falante, a maior parte das publicacións que cubren os dous cursos do Ciclo son do período 88-90.

No Ensino Medio o nivel que conta cunha maior dotación de material en galego é o de BUP co 8% do total, porcentaxe que en máis da metade (4,7%) corresponde os libros de textos de Lingua e Literatura Galegas. As materias non lingüísticas que disporían de texto en galego son: Latín, Historia, Xeografía, Matemáticas, Ciencias Naturais e Filosofía (o último non está recollido na relación de textos oficiais aprobados). Para COU contaríase cun texto de Lingua Galega e outro de Química.

Para Formación Profesional, -un dos niveis que presenta as cotas máis altas de utilización do galego na docencia- conséntase unha carencia total de textos en galego para as materias non lingüísticas.

Como é sabido, para o Ensino Medio propóñense como mínimo de ensino obrigatorio en galego dúas materias a escoller de catro. Paradoxicamente, para moitos dos cursos non existirían textos en galego para vehicula-lo ensino nas materias propostas. No mellor dos casos, en primeiro de BUP, tres materias das catro propostas terían textos en galego, para os cursos restantes só se disporía deles nunha materia ou en dúas. No caso da Formación Profesional, como se pode observar na táboa 1, a dotación de textos en galego é nula.

2.3. Análise do material por área e editorial

Táboa 2. Material didáctico en galego segundo materias/áreas e por editorial (N = 298).

Materias/áreas	EDITORIAL GALEGA		EDITORIAL NON GALEGA	
	Total (%)	Por área (%)	Total (%)	Por área (%)
Lingua galega	30	76	28	46
Lecto-escritura	0,3	0,9	4	7
Ciencias Sociais	4	10	22	35
Matemáticas	0,7	2	2	3
Experiencias	0,3	0,9	2	4
Naturais	2	4	1	2
Naturais-Sociais	0,7	2	0,7	1
Historia	--	--	0,3	0,6
Música	0,3	0,9	0,3	0,6
Latín	0,3	0,9	--	--
Química	0,3	0,9	--	--
Literatura galega	0,3	0,9	0,3	0,6
Lingua e Lit. Gal.	0,3	0,9	--	--
%	39	100	61	100

Segundo os datos da táboa 2, a oferta das editoriais non galegas é notablemente superior á das editoriais galegas (61% das primeiras fronte o 39% das segundas).

Por materias, as editoriais non galegas presentan en xeral as porcentaxes máis altas de publicacións para as non lingüísticas (especialmente nas Ciencias Sociais). As editoriais galegas rexistran unha pequena maior dotación de libros de Lingua Galega.

Cabe suliñar, no que fai ás editoriais galegas -aínda que globalmente presentan unha oferta considerablemente menor para as materias non lingüísticas-, rexistran un saldo relativamente maior de publicacións no caso de Ciencias Naturais, a vez que atenden materias non cubertas pola oferta editorial non galega.

2.4. Análise do material por áreas/materias e períodos

Táboa 3. Material didáctico en galego segundo materias/áreas e por períodos (N = 298)

Materias/áreas	1981-82 %	1983-85 %	1986-87 %	1988-90 %
Lingua galega	7	17	22	12
Lecto-escritura	5			
Ciencias Sociais	0,7	5	12	7
Matemáticas	0,7			2
Experiencias	0,3		1	1
Naturais			1	2
Naturais-Sociais			0,7	0,7
Historia				0,3
Música	0,7			
Latín		0,3		
Química				0,3
Literatura Galega			0,3	0,3
Lingua e Lit. Gal.		0,3		
%	14	23	38	25

Atendendo a unha análise das publicacións por períodos (táboa 3), obsérvase unha tendencia a unha maior elaboración de publicacións en galego para as materias non lingüísticas a partir do ano 1986, xunto cun descenso/non edición de textos de lecto-escritura dende o ano 82.

Agora ben, a tendencia xeralizada e que prima numericamente mostra que a Lingua Galega e as Ciencias Sociais seguen a encabeza-las prioridades editoriais (a Lingua Galega en tódolos anos analizados e as Ciencias Sociais a partir de 1983).

Outras materias foron atendidas por primeira vez ou con máis intensidade a partir do período 86-87 (Experiencias, Naturais-Sociais, e

Naturais). No período 88-90 incorpóranse novas materias e retómanse outras (Matemáticas, Historia, Química).

2.5. Consideracións finais

Do exposto, dedúcese claramente a infradotación de material didáctico en galego. Carencia que constitúe un síntoma máis da minorización da lingua galega no ámbito escolar, a vez, que pon en evidencia as condicións de precariedade nas que se está a desenvolver o escaso ensino en galego existente. Neste senso, é dabondo exemplificador o caso de Formación Profesional que sendo un dos niveis máis galeguizados, vese privado de material didáctico en galego.

Hai que valorar positivamente a contribución dalgúns Concellos, Sindicatos e Movementos de Renovación Pedagóxica que teñen publicadas unidades didácticas e outro material complementario en galego.

Tamén é de resaltar como positivo a publicación, por parte da Consellería de Educación e Ordenación Universitaria, dos Léxicos para as distintas materias e dunha colección de Vocabularios.

Por último, cómpre lembrar que un proceso *planificado* de incorporación dunha lingua como vehicular de ensino significa entre outras cousas, asegura-la dotación de textos e materiais didácticos na lingua que se pretende normalizar. Segundo amosan os datos aquí presentados, a produción de material didáctico en galego non ten sido precisamente un dos frentes de actuación da Administración Educativa.